

DOKUMENTY A MATERIÁLY

VOJSKO V DOLNOM KUBÍNE OD ZAČIATKU 17. STOROČIA DO ROKU 1918

SOŇA MAŤUGOVÁ

MAŤUGOVÁ, S.: The Armed Forces in Dolný Kubín from the Beginning of 17th Century to 1918. *Vojenská história*, 8, 1, 2004, pp 85 – 91, Bratislava.

This contribution is a study based on archival research in the funds of the State Archive of Bytča – branch Dolný Kubín and on the specialized literature. It concentrates on the issue of the stay of the army in this locality, from the beginning of 17th century to 1918. We learn – up to now unknown – facts on ramping and raging of the Lithuanian armies of Ján Sobiesko during his transfer to Orava and also the facts about the troops of anti-Habsurg uprising. We come to know about payment of military taxes and contributions, their impact on Dolný Kubín townsmen and about accommodation, the way of recruitments and their message in the way of inhabitants thinking, about the consequences in connection with the wintering of military troops, about the kinds of legionaries, who were placed here, their supplying and so on. The author also briefly describes the course of fights in this locality in the revolutionary years 1848 – 1849, the establishment of the military hospital and barracks in Dolný Kubín as well as the first days after the arrival of the Czechoslovakian armies at the beginning of December 1918 to Dolný Kubín.

Military History. Slovakia. Armed Forces in Dolný Kubín. 17th century – year 1918.

V 16. storočí zanikol tranzit z Liptova na Oravu cez Komjatnú do Žaškova¹, Veličnej, Veľkého Bysterca, Dolného Kubína a ďalej do Tvrdošína, viac sa využívala cesta z Liptova do Dolného Kubína cez Jasenovú a Vyšný Kubín. V Dolnom Kubíne sa napájala na cestu z Trenčianskej stolice (komitátu) cez Zázrivú, Párnicu, Veličnú, Veľký Bysterec a ďalej pokračovala ako známa krakovská cesta. Po týchto cestách sa pohybovali kupci, cisárski vojaci, odbojní hajdúsi a kuruci.

V októbri roku 1603 hajdúsi sedmohradského zemana Štefana Bočkaja (Bocskayi), nepriateľa Juraja Turza (Thurzo), vtrhli do Dolného Kubína, spustošili a vypálili tridsať usadlostí. Násiliu a ohňu sa ubránilo sedem usadlostí, jedna ostala opustená. Podmienky na zdanenie spĺňali len tri usadlosti.²

Juraj Turzo bol od roku 1601 podunajským kapitánom cisárskych vojsk za zásluhy v 15. ročnej vojne proti Turkom, od roku 1606 dedičným županom Oravy a od roku 1609 uhorským palatínom. Oblúbil si Dolný Kubín natoľko, že sem zvolával župné zhromaždenia a vážne pomyšľal udeliť mu mestské práva, lebo sa tu oddávna konali trhy a jarmoky. Dolný Kubín bol miestom, kde v čase mieru zimovali vojaci a verbovali sa mládenci do turzovského plu-

¹BEŇKO, J.: Osídlenie severného Slovenska. Košice 1985, s. 62-63.

²KAVULJAK, A.: Historický miestopis Oravy. Bratislava 1955, s. 133.

HORVÁTH, P.: Orava v období Turzovcov. Zborník Oravského múzea 12, 1955, s. 5-23.

ku. V listine pre Dolný Kubín z roku 1608 Juraj Turzo stanovil dávky, poplatky a povinnosti Dolnokubínčanov, medzi ktorými prikázal v „*čase nevyhnutnom povstať v zbroji*“.³ To znamenalo, že v prípade vojny musela obec poskytnúť vyzbrojených mužov a prispievať na ich výdavky.

Gróf Gašpar Ilešházi (Illésházy), župan oravský, udelil Dolnému Kubínu dňa 10. mája 1632 mestské práva, ktoré 14. decembra 1633 potvrdil cisár Ferdinand II. formou privilégia.⁴ V 17. storočí sa v Dolnom Kubíne striedali obdobia rozvoja a úpadku, spôsobené stavovskými povstaniami a náboženskými vojnami. V roku 1670 cisár Leopold I. zbavil Štefana Tököliho (Thököly) županskej funkcie pre účasť na nevydarenom povstaní Vešelénihho (Wesselényi). Cisárske vojsko obsadilo Oravu a generál Heister tu zaviedol vojenskú diktatúru. Po smrti Štefana Tököliho na Oravskom zámku pokračoval jeho syn Imrich v odboji proti cisárovi.⁵

V roku 1672 Dolnokubínčania vydržovali cisárske vojsko, ktoré likvidovalo na Orave povstanie richtárov pod vedením protestanta Gašpara Piku. V septembri 1672, počas pobytu cisárskych vojakov v Dolnom Kubíne, boli z dolnokubínskej fary vyhnaní evanjelický farár Štefan Mensatoris a diakon Izák Hieronymiades a na faru nastúpil katolícky kňaz Martin Pongráč. V meste skončilo obdobie reformácie, ktoré trvalo nepretržite od roku 1558 do roku 1672. V tomto období sa tu vystriedalo desať evanjelických farárov, sedemnást' diakonov a dvadsaťsedem učiteľ'ov. V nasledujúcom desaťročí sa zvädzal boj medzi kurucmi a cisárskymi vojakmi. Keď mesto obsadili kuruci v roku 1680, po krutom mučení popravili na dolnokubínskom námestí katolíckeho kňaza Jána Tranovského (1650 – 1680, syna Samuela st.), ktorého starý otec Juraj Tranovský bol najvýznamnejším luteránom a evanjelickým kňazom.⁶ Jánov brat Samuel bojoval v Tököliho vojsku za myšlienky reformácie. V tejto krutej dobe sa mnoho rodín rozdelilo pre vierovyznanie. Aj Gabriel Ilešházi, syn oravského župana Gašpara Ilešháziho, sa vzdal otcovej luteránskej viery a prijal rímskokatolícke vierovyznanie.

V rokoch 1682 – 1685 dolnokubínsku faru opäť zaujali evanjelici, kňazom bol Matej Petrovicius. Po vypovedaní z kubínskej fary pôsobil v artikulárnej cirkvi vyšnokubínskej do roku 1688 a potom v Leštínách. Za povstania Františka II. Rákociho (Rákoczi) sa opäť stal dolnokubínskym evanjelickým kňazom v roku 1705 a po odchode kurucov v roku 1709 ho z Dolného Kubína vypovedali. Vrátil sa na leštínsku faru, kde v roku 1713 zomrel.⁷ Nasledujúcich 75 rokov navštevovali dolnokubínski evanjelici artikulárny kostol v Leštínách. Tolerančný patent Jozefa II. priniesol náboženskú slobodu a evanjelici postavili v roku 1784 na námestí v Dolnom Kubíne svoj prvý kostol.

Neobyčajne pustošivý bol na Orave prechod litovského vojska, ktoré zverboval poľský kráľ Ján Sobieski do vojny proti Turkom. Litovci sa správali dobyvačne, kradli, pálili a zabíjali. Vypálili 27 oravských obcí a mestečko Veličnú natoľko, že sídlom Oravskej župy sa natrvalo stal menej zničený Dolný Kubín. Zároveň dostal za povinnosť vybudovať pre cisárske vojsko „oficírsky vojenský dom“, čiže kasárne. Bola to drevená stavba v podobe písmena L, ktorá sa skladala z ubytovne pre vojakov a maštalí pre kone. Vojenský veliteľia, kapitáni a „lajtnanti“, nebývali v mestských kasárňach, ale vždy v súkromných domoch mešťanov. Počas zimného ubytovania cisárskych vojsk v roku 1683 v Dolnom Kubíne, Veličnej, Tvr-

³MV SR, Štátny archív Bytča – pobočka Dolný Kubín, Osobný archív Jozefa Geburu. Urbárny predpis Juraja Turza s chotárnymi hranicami pre Dolný Kubín z roku 1608.

⁴Tamže, Mestečko Dolný Kubín 1418 – 1871, listina od Gašpara Ilešháziho 1632, trhové privilégium pre Dolný Kubín od Ferdinanda II., 1633.

⁵NOVÁK, P. S.: Dejepis cirkve evanjelickej a. v. dolnokubínskej. Martin 1884, s. 20.

⁶Tamže, s. 21-22.

⁷MV SR, Štátny archív Bytča – pobočka Dolný Kubín, Osobný archív Jozefa Geburu. Zoznam evanjelických kňazov v rokoch 1558 – 1709.

Tamže. Cirkevný evanjelický a. v. zbor v Dolnom Kubíne. Súpis evanjelických kňazov a ev. a. v. fár na Orave 1558 – 1946.

NOVÁK, ref 5, s. 24.

došine a Trstenej zimovali vojaci generálov A. Carrafu, Marchia de Orio, Krištofa Abelleho, Šimona Schipka, Leonarda Körnera, Ferdinanda Goberta Aspremana, Fridricha Falkenhaina a Rabatta.⁸

Mešťania platili vojenskú daň, ktorá pozostávala z peňazí a naturálnych dávok. Naturálne dávky sa nazývali „ústne porcie a konské porcie“.⁹ „Ústne porcie“ sa vyberali pre vojakov; predstavovali chlieb, mäso, maslo, vajička, soľ, „konské porcie“ boli: ovos, seno a slama pre kone. Okrem toho dávali mešťania drevo na kúrenie do kasární i veliteľom a voskové lampáše na svietenie. Vojenské dane a dávky boli predpísané a museli sa odovzdávať do župných vojenských skladov tzv. *magazínov*. Najhoršie sa mali mešťania za kuruckých vojen, keď aj kuruci od nich vyžadovali vojenské dávky. Ich vyberanie neraz končilo rabovaním usadlostí. František Rákoci v roku 1704 žiadal, aby mu Oravská župa zverbovala a vyzbrojila 1 000 mužov.¹⁰

Pre vojenské dane vyšiel na mizinu ne jeden dolnokubínsky mešťan. Neúmerne vojenské dane a dávky boli príčinou predávania pôdy. Napríklad v roku 1697 bolo v mestskej knihe zaznamenané: „Veliké neznesiteľné porcie vojenské a mnohé veliké kontribúcie a panské činži na nás pripadli a až posavad trvajú ...“¹¹ Richtár mestečka žiadal župana o povolenie osídliť opustené usadlosti v mestečku novými osadníkmi, lebo puste neprinášali úžitok ani mestu ani pánstvu či župe, ale dane bolo treba platiť. Župan Juraj Erdódy uznal, že vojenské dávky sú neznesiteľné a žiadal pre poddaných v Oravskej župe vo Viedni o ich zníženie.

V rokoch 1698 – 1719 zimovali v Dolnom Kubíne a Veličnej vojaci pluku delostrelcov a regimenty: Pálfi, Bretencourt, Visconti, Czernin, Bardlobiani, Esterházi, Althanni, Montemarcio, Seinleben a Diamaria. V rokoch 1700 – 1703 bol hlavným kapitánom pre územie hraničiace s Poľskom na Orave generál G. Bertoty (Berthoty). V rokoch 1705 – 1710 boli na území Oravy na dennom poriadku dislokácie cisárskych a kuruckých vojakov. Vojenská ubytovňa v Dolnom Kubíne bola v dezolátnom stave a župan prikázal mešťanom v roku 1720, aby ju od mája do októbra opravili.¹² Na údržbu kasární v Dolnom Kubíne prispievali podchočské obce a obce od Dolného Kubína po Oravský Podzámok. Od jednej usadlosti sa platili dve zlatky.

V roku 1733 platili Dolnokubínčania za 20 usadlostí do vojenskej pokladnice 751 florenov 20 denárov, čiže 37 florenov, 56 denárov od jednej. O štyri roky cisár Karol III. zvýšil vojenské dane a Dolný Kubín zaplatil 780 florenov 80 denárov, lebo bola vojna. Dňa 2. marca 1739 požadoval panovnícky dvor, aby mestečko Dolný Kubín poslalo do Viedne 22 schopných pltníkov pre „potreby Jeho cisárskej Jasnosti“.¹³ Saxonské vojsko a regimenty Puliansky a Caroliansky, ktoré zimovali v Dolnom Kubíne od konca októbra roku 1738, odišli z mestečka v apríli roku 1739. V júni roku 1739 vypukol strašný mor na Orave, ktorý trval do apríla roku 1740. V tomto období nezimovalo vojsko v Dolnom Kubíne a nekonali sa odvody mládenčov do armády.

Účinným prostriedkom boja proti moru bola maximálna izolácia mestečka, jeho uzavretie. Nekonali sa trhy a jarmoky, zaviedli sa strážne služby, aby sa nikto z nakazených obcí nedostal do mestečka ani kupci. Zdravé osoby museli mať hodnoverný pas na vstup do Dolného Kubína, ale pre istotu ich ešte držali štyridsať dní v izolácii, čo bola dostatočná doba na ka-

⁸MV SR, Štátny archív Bytča, Oravská župa I. 1584 – 1848, vojenské písomnosti, inv. č. 890, 1683-1688.

MV SR, ŠA Bytča – pobočka Dolný Kubín, Mestečko Veličná 1585 – 1871, Mestská registratúra, inv. č. 101, záznam zo dňa 15. októbra 1684 o vypálení Veličnej Litovcami.

⁹Tamže. Mestečko Dolný Kubín 1418 – 1871, mestské knihy 1650 – 1872, 1733 – 1771, každoročné kurentácie slúžnodvorského pre richtárov.

¹⁰MV SR, ŠA Bytča, Oravská župa I. 1584 – 1848, vojenské písomnosti, inv. č. 895, 1704.

¹¹MV SR, ŠA Bytča – pobočka Dolný Kubín, Mestečko Dolný Kubín 1418 – 1871, mestská kniha 1650 – 1872, s. 63, záznam zo 14. apríla 1697.

¹²MV SR, ŠA Bytča, Oravská župa I. 1584 – 1849, vojenské písomnosti, inv. č. 910, fasc. 23, 1720 – 1730.

¹³MV SR, ŠA Bytča – pobočka Dolný Kubín, Mestečko Dolný Kubín, mestská kniha 1733 – 1771, záznam z roku 1739.

ranténu. Richtár dal na námestí postaviť šibenicu pre „stratu hrdla toho prevozníka, ktorý by cudzieho do mestečka previezol. Ani otca, ani matku, ani brata nesmie pustiť ktokoľvek do mestečka a konverzáciu s nimi mať, lebo odvisne na šibenici. Pod pokutou obesenia nesmie sa brat chlieb, pálenka ani peniaze z nakazených obcí Hruštína, Lomnej a ďalších.“ Dňa 2. októbra 1739 bolo v mestskej knihe zaznačené: „Kto zastrelí chorého 22-ročného Jána Gálika z Brezovice, dostane odmenu desať toliarov.“ Dolný Kubín sa uchránil pred morom a dňa 21. apríla 1740 „prevozníci otvorili vodu“, opäť sa konali týždenné trhy, jarmoky, odvody, do mestečka prišli cisárske regimenty.¹⁴

Odvody mládencov do vojenskej služby sa nazývali „*verbunky*“ alebo „*lapacky*“. Konali sa na jar a trvali štyri týždne až tri mesiace. Veliteľ v hodnosti „*kaprála*“ s vojakmi verbovali mládencov dobrovoľne alebo násilne. Odvedencov v druhom prípade držali zavretých, strážili ich hajdúsi, lebo sa stávalo, že ušli. Mládenci využívali každú možnosť oslobodiť sa od vojenskej služby. Bohatší rodičia vykúpili svojho syna z vojenskej služby. Cena za výkup bola vysoká, lebo za tieto peniaze sa najímali cudzí žoldnieri. Tento zvyk bol zrušený v roku 1850. Magistrát Dolného Kubína nedovolil násilné lapačky, regrútov vyberal losovaním alebo zaplatil chudobným bezmajetným mládencom, ktorí sa dali zverbovať. V roku 1851 sa vyskytol prípad, že za regrúta sa prihlásil Samuel Midielka, 22-ročný krajčír, ženatý, bez majetku, obvinený z krádeže a mal dlhy, ktoré zaplatilo mestečko. Manželka dostala z mestskej pokladnice 20 rýnskych florenov. V armáde bol zaradený do kompetencie vojenskej krajčírkej komisie.¹⁵ Veliteľské posty vo vojsku dosahovali zemani Bajčiovci, Medzihradskovci, Kubíniovci (Kubínyi), Ambroziovci, Zmeškalovci, Medveckovci, Okoličániovci (Okoličányi) a ďalší. Juraj Bajčí v roku 1760 vstúpil do uhorskej kráľovskej šľachtickej jazdy. V roku 1802 bol Michal Medzihradský zaradený do kráľovskej telesnej stráže.

V apríli roku 1742 vyslovil dolnokubínsky slúžny nespokojnosť s odvodmi, písal „mnohí z tých, ktorých k regimentu dodali v zime, ušli“. Aj mešťania boli nespokojní, veď výdavky na regrútov stáli mestskú pokladnicu 9 zlatiek 97 denárov, výdavky na „vojenských pánov oficirov pre novú vojnu, ktorí v mestečku nocovali, na hajdúchov a poslov do mestečka prichodiacich“ 94 zlatiek 40 denárov a za šesť mesiacov odvedli do vojenskej pokladnice vojenskú daň 780 zlatých 80 denárov.¹⁶

Keď vojak dostal dovolenku tzv. *urlaub* po štyroch či piatich rokoch služby, musel sa hlásiť u richtára a slúžneho, nesmel opustiť mestečko a po uplynutí dovolenky sa musel vrátiť k svojmu regimentu. Richtár a slúžny boli zodpovední, aby neušiel. V roku 1805 bolo v mestskej knihe zaznačené, že „vojak Ondrej Bencúr, ktorého mestečko na vojnu dalo, žiadal v Temesvári, aby dostal *urlaub* po piatich rokoch služby“. ¹⁷ Magistrát mu vyplatil dva zlaté na výdavky počas dovolenky. Stávalo sa, že vojak po 11 rokoch vojenskej služby žiadal prepustenie do civilu.

Za Márie Terézie bola zavedená branná povinnosť. V mestskej knihe Dolného Kubína dňa 5. februára 1779: „Jeho Jasnosť Kráľovská bolestne nesie, že niektorí mladí ľudia obávajúci sa, aby za regrútov ulapení neboli, do ženenia sa oddávajú, iní si palce odtínajú i zuby vyrázať sa opovažujú. Preto Jeho Jasnosť poručuje, aby nehl'adiac na ženení, uťatie palcov či vyrázenie zubov, týchto bez prehl'adani na vojnu vzali“. ¹⁸ V roku 1865 vyšiel predpis o ženení regrútov a vojakov. Oženíť sa mohol vojak „najskôr po druhej asentírke, keď bol zapísaný do tretej asentírky, tak prešiel z druhej klasy do tretej a ak sobáš povolil slúžny“, čiže najskôr po dvoch rokoch vojenskej služby.¹⁹

¹⁴Tamže, mestská kniha 1733 – 1771, záznamy z rokov 1739 – 1740.

¹⁵Tamže, mestská kniha 1816 – 1869, záznam z roku 1851.

¹⁶Tamže, mestská kniha 1733 – 1771, záznam z roku 1742.

¹⁷Tamže, mestská kniha 1785 – 1805, záznam z roku 1805.

¹⁸Tamže, mestská kniha 1776 – 1784, záznam z 5. februára 1779.

¹⁹Tamže, mestská kniha 1849 – 1869, záznam z roku 1865.

Mestečko každoročne vymáhalo od Oravskej župy nedoplatky za vojakov, ktorí tu zimovali. Napríklad v roku 1760 bolo v mestskej knihe zaznačené: „když vojaci na ten čas zdejší do campamentu Prešporského išli, jejich všecka bagážia zde zostala, panie, kurír a sluhovia tu sedem mesiacov bývali u pánov Georgia Andreasa a Michala Ambroza. I to sa dosvedčilo, že pán Nicolaus Stefanides istého lajdinanta celú zimu na quartieri mal a žiadnej bonifikácie až po dnešný deň neprijal. I to mestečko dosvedčilo, že pán Joanes Vitterčík po dva razy do roka quartieroval vojenského komisára, ktorý na muštri chodil do oficiárskeho domu tri roky a za každý raz slávny vidiek platil mestečku 1 floren 50 denárov, ktoré deputácia mestská vyplatila J. Vitterčíkovi za tri roky 9 florenov“.²⁰ Vojsko v mestečku prinášalo zisk remeselníckym majstrom pekárom, mäsiarom, kováčom, kušiarom, krajčiarom, obuvníkom, povozníkom, hostinským atď. V roku 1779 bolo zaznamenané, že v Oravskej župe zimovalo 231 husárov a 335 koňov. Mestečkom prešlo sedem regimentov, minulo sa mnoho piva a pálenky, preto sa pivo častejšie varilo a pálenka častejšie páčila.

V druhej polovici 18. storočia zimovali v Dolnom Kubíne vojaci týchto regimentov: Pálfi, Lichtenstein, Levenstein, Würtemberg, Starhenberg, Waldekiano, Esterházi, Hadik, Barkai, Brink, Hillencký, Trhlianský, Ďula. Kasárne v Dolnom Kubíne v roku 1763 boli tak zničené, že sa mestečko rozhodlo vybudovať nové. Výstavba začala v marci roku 1763. Každá usadlosť priviezla predpísané množstvo skál, dreva a zo „Štrbákovej dovezli 5 vozov dobrých dilín do oficiárskej maštale pre kone“. V roku 1780 župan navrhoval, aby sa v Dolnom Kubíne postavili nové väčšie kasárne na inom pozemku. Mesto nemalo iný vhodný pozemok a postavilo sa proti zrúcaniu doterajších kasární. Richtár Michal Ambroz žiadal kráľovskú komoru o podporu návrhu magistrátu.²¹

Jozef II. začal v armáde zavádzať nové poriadky. Armáda mala nekvalitné degenerované kone, preto každá župa dostala plemenníkov z krajiny Valašskej, Moldavskej alebo Tatárskej. V nariadení pre richtárov prikázal, aby „kobyly pevného, tuhého a vyššieho vrazu, nie churavé sa v župe popisali a toliko tieto k župným vajčákom pripúšťali“. V osobitnom nariadení Jozef II. prikázal, aby obyvatelia zachovávali k vojakom náležitú úctivosť a znášanlivosť a vyvarovali sa každej príležitosti a príčiny k roztržkám a nešvárom.²²

V roku 1782 zimovalo vojsko v Dolnom Kubíne, Veľkom Bysterci a Jasenovej. Porcie ovsy vyberal od mešťanov Jozef Radlinský, porcie sena a slamy Štefan Seberini a Andrej Mezdihradský. Jedna porcia sena zviazaná tzv. „povrieslom“ musela vážiť 10 funtov (1 funt = 56,00 dkg), jedna porcia slamy 2 funty. Bežne mestečko dávalo 60 porcií ovsy, 60 porcií sena a 60 porcií slamy. Vojak dostával na jeden mesiac 3 merice (1 merica = 62,54 l) a 3 štvrtníky (1 štvrtník = 1 merice) ovsy pre svojho koňa. Obchodník Jozef Klostermann dodával vojakom grajciarové sviece a lampáše, preto bol oslobodený od povinnosti „quartierovať“ vojakov a nosiť listy“. Vojak dostával 1 zlatý na mesiac, chlieb, soľ, ostatné potraviny, posteľ (slamník) za 70 grajciarov, drevo na kúrenie. Kapitán dostával 5 siah tvrdého dreva alebo 7,5 siah mäkkého dreva na kúrenie, lajdinand 4 siah tvrdého dreva alebo 6 siah mäkkého, kaprál 3 siah tvrdého dreva alebo 4 siah mäkkého, vojak bez hodnosti dostával 2 siah tvrdého dreva alebo 3 siah mäkkého. Bývanie kapitána mesačne vyšlo na 6 florenov, lajdinanda na 3 floreny. Výdavky Dolného Kubína na vojakov v roku 1783 tvorili 470 florenov 45 denárov. Išlo o úhrady za ubytovanie vojakov v kasárňach, ubytovanie veliteľov v domoch mešťanov, opravu kasární, palivové drevo, soľ, posteľe (slamníky) vojakom, konské porcie a ústne porcie.²³

²⁰Tamže, mestská kniha 1733 – 1771, záznam z roku 1760, s. 502.

²¹Tamže, mestská kniha 1733 – 1771, záznam z roku 1763: Každá polrala dala na výstavbu oficiárskeho domu jednu siahu dreva a kameň na základy budovy. Mestská kniha 1776 – 1784, záznam o výstavbe oficiárskeho domu z roku 1780.

²²Tamže, mestská kniha 1776 – 1784, záznam z roku 1781.

²³Tamže, mestská kniha 1776 – 1784, záznamy z novembra 1782 a augusta 1783.

Predpísané naturálne porcie z obcí dolnokubínskeho okresu prevážali do župného skladu povozníci (furmani), ktorí sa živili touto prácou. Za mesiac mohli zarobiť 40 – 50 florenov, ale záležalo od vzdialenosti. Napríklad za povoz do Párnice, Istebného, Revišného, Jasenovej, Veličnej sa platil 1 floren, do Terchovej, Valaskej Dubovej, Leštín, Žaškova 1 floren 50 denárov, do Zázrivej, Hruštína, Kral'ovian, Dlhej, Sedliackej Dubovej, Ružomberka 2 floreny a pod. Keď vojsko nezimovalo v Dolnom Kubíne, ústne a konské porcie dopravovali do vojenských skladov v Ružomberku a Banskej Bystrici na vozoch, do Leopoldova na pltiach. V mesiacoch február až júl 1789 mal dolnokubínsky okres predpis 900 konských porcií, z toho 47 do Leopoldova. Povozníci pracujúci pre vojsko boli oslobodení od platenia mýta. Dňa 28. januára 1789 rozbil ľady na rieke Orave prvý dolnokubínsky drevený most vybudovaný Michalom Matejčíkom.²⁴

Magistrát mesta prideloval mešťanom povinnosti voči vojsku. Z roku 1793 je v mestskej knihe záznam: „Ján Smoleň dostal plac pod dom pri krčmárovi Špilcovi vyše mýta, zato je povinný ako ostatní, ktorí držia mestský plac, quartírovať vojaka, tri listy nosiť, cesty a mosty opravovať.“ Dokonca v zmluvách o predaji a kúpe domov na mestských pozemkoch sa uvádzal samostatný článok, v ktorom sa nadobúdateľ majetku zaviazal poskytovať ubytovanie vojakom.²⁵

V auguste roku 1824 magistrát riešil početné sťažnosti mešťanov na dolnokubínskych zemanov, ktorí odmietli ubytovať vojakov vo svojich domoch, ale úhradu za ubytovanie od župy vzali. Magistrát odstúpil sťažnosti Oravskej župe. Mešťania v nej uvádzali: „Nakoľko vojensko komando vyše osmich rokov mešťanstvo trpelo a pán Lehocký Alexius, pán Ambrozi Daniel, pán Ambrozi Ludvik i do dvora dovedených oficierov prijať nechceli, ale z bonifikácie skrze slávnu stolicu milostive assignovanej vďačne prijali, že ani mestečku neďakovali.“ Podľa rozhodnutia vrchnosti páni Alexius Lehocký a Daniel Ambrozi nemuseli ubytovať oficierov, lebo pracovali v službách župy, ale museli vrátiť peniaze za ubytovanie. Oslobodenie od ubytovania platilo jeden rok. Pán Ludvik Ambrozi bol povinný ubytovať oficiera, a preto mu „hneď vojaka inquantierovali“.²⁶

V revolučných rokoch 1848 – 1849 bojovali dobrovoľníci s Hurbanom na strane cisárskeho vojska proti maďarským vojskám a gardám. Cisárskemu vojsku však nešlo o riešenie slovenskej otázky. Chceli potlačiť maďarský odpor proti Habsburgovcom. Hurban s dobrovoľníkmi prišiel do Dolného Kubína 5. februára 1849. Tu sa stretol s veliteľmi cisárskych vojsk: s Bloudekom, Trenckom a Zachom. Promaďarská garda, ktorú tvorilo v okolí Dolného Kubína asi 400 gardistov, bojovala neorganizovane a vojaci ich ľahko rozprášili. Hurban prehovoril na verejnom zhromaždení pred župným domom v Dolnom Kubíne, aby získal ďalších dobrovoľníkov z Oravy. Podarilo sa mu zverbovať okolo 100 mužov. So svojím vojskom potom odišiel z Dolného Kubína na Liptov, na Orave zostal major Trenck s ďalšími oddielmi. Po obsadení Turca maďarským vojskom prenikla Görgeiho (Görgey) garda na Oravu a bojovala s cisárskymi vojakmi, ktorí po neúspešných bojoch ustúpili cez Lokcu a Mútne do Ujsoli a na Jablúňkov. Dobrovoľníci sa odtrhli od Bloudka po porážke v Turci a snažili sa dostať domov. Husári mnohých pochytili a usmrtili, posledný boj sa odohral v Záskalí. Do konca apríla 1849 bolo revolučné hnutie na Orave potlačené. Oravský župan vyzval všetkých bývalých hurbanovských dobrovoľníkov, aby v Dolnom Kubíne odovzdali zbrane do dvoch týždňov.²⁷

²⁴Tamže, mestská kniha 1816 – 1863, cenník povozov (foršpöntov) z roku 1823, s. 64-67 a z roku 1824, s. 105-106.

²⁵Tamže, mestská kniha 1785 – 1805, záznam z roku 1793.

Mestská kniha 1816 – 1863, nariadenie magistrátu mestečka z 23. novembra 1825.

²⁶Tamže, mestská kniha 1816 – 1863, záznamy z 3. – 8. augusta 1824, s. 104-105.

²⁷RAPANT, D.: Slovenské národné povstanie 1848 – 1849. Martin 1937, diel I., s. 171-173, 224, diel II-1, s. 116-117, diel III-1, s. 98, 120, diel III-3, Bratislava 1958, s. 59-61.

MV SR, ŠA Bytča – pobočka Dolný Kubín, Mestečko Dolný Kubín 1418 – 1872, spisy – vyhláška Hurbana zo dňa 7. februára 1849 o verbovaní Oravcov do dobrovoľníckeho vojska.

V mestskej knihe sa nachádzajú záznamy o vojenskej nemocnici v Dolnom Kubíne z mája roku 1849. Župan žiadal obyvateľov mestečka i obcí o hmotnú podporu a finančné príspevky na „vojenský špitál“.²⁸ Začiatkom júna 1849 prechádzali mestečkom uhorskí gverilisti, v dňoch 17. – 19. júna ruskí vojaci (500 kozákov a 500 ulánov), ktorí sa na 5 dní utáborili na zemianskych lúkach v Jasenovej a celkom ich zničili.

Záznamy o ubytovaní vojska v Dolnom Kubíne máme z konca júna roku 1852, keď prišlo do Dolného Kubína 78 vojakov, 2 oficiéri a 120 koní. V mestečku nocovali tri dni a zužitkovali 78 porcií chleba, pre kone 121 porcií ovsu a 181 porcií slamy. V roku 1864 sa v Dolnom Kubíne ubytoval na krátku dobu batalión Cordon, oficiéri zo štábu bataliónu bývali v meštianskych domoch. Tento pobyt stál mestečko 494 florenov 20 denárov. Transport husárov vyšiel mestskú pokladnicu na 61 florenov 60 grajciarov. Mestskí senátori žiadali, aby im župa uhradila 100 florenov za opatrovanie plemenníkov v rokoch 1864 – 1868. Túto požiadavku zohľadnil slúžny tak, že prikázal richtárom okolitých obcí, aby z každej usadlosti vybrali 1 floren 40 grajciarov.²⁹ V nasledujúcich rokoch sa v mestských knihách nevyskytujú záznamy o kasárňach v Dolnom Kubíne. Pravdepodobne boli zničené a vrchnosť nedala peniaze na ich obnovu. Kasárne v Dolnom Kubíne zanikli.

V búrlivom roku 1918 skončila prvá svetová vojna, rozpadla sa rakúsko-uhorská monarchia a na jej troskách vznikla prvá Československá republika. V novembri roku 1918 sa v Dolnom Kubíne udiali významné udalosti, ktoré sú podrobne opísané v Bezekovej mestskej kronike. Dňa 9. decembra 1918 prišli do Dolného Kubína československí vojaci, aby tu založili kasárne. Kronikár mesta Ján Bezek o tejto udalosti napísal: „Radostné rozčúlenie zmocnilo sa obecnstva a najmä tých verných, ktorí v českom národe videli svojich bratov, pomocníkov. Na domoch a oblokoch zaskveli sa národné farby. Prichodiacich vojakov čakal nadšný zástup na stanici na čele s kubínskym spevokolom, národná garda, spevokoly z Bysterca, Záskaľia a Leštín pod vedením konseniora farára Štefana Šašku, prekvapiac všetkých svojím pekným cvičeným spevom. Privítal ich Aurel Styk a jeho dcéra Hana podala veliteľovi kytičku. Menom mládeže ho pozdravila slečna Ruženka Nováková. Zaspievala sa národná hymna *Hej Slováci* a veľký zástup vo fakľovom sprievode tiahol mestom, ktoré bolo osvetlené. Volala sa sláva Masarykovi, Kramárovi, Benešovi, Štefánikovi, československému štátu a bratom Čechom.“³⁰

²⁸Tamže, mestská kniha 1816 – 1863, záznam z roku 1849.

²⁹Tamže, mestská kniha 1848 – 1869, záznamy o ubytovaní vojska v Dolnom Kubíne v dňoch 30. júna – 1. júla 1852.

³⁰Tamže, Obvodný notársky úrad Dolný Kubín 1895 – 1945, mestská kronika Jána Bezeka 1933 – 1943. Záznam o novembrových udalostiach roku 1918: „Na žiadosť župy prišlo do Dolného Kubína dňa 5. novembra 1918 maďarské vojsko – bývalí maďarskí husári v červených nohaviciach, pechota. Na námestí rozostavili štyri strojové pušky a v menších oddieloch vyšli i do niektorých dedín, kde výtržnosti sa stali proti Židom. Niektorých výtržníkov zlapali a dovedli do Kubína. Oni len nasilu strieľať a vešať chceli. Stoličná vrchnosť nemala dlhej potechy zo svojho maďarského vojska. Maďari, najatí žoldnieri za vysokú mzdu, nechceli ďalej slúžiť, ale žiadali sa domov, kde sú vraj tiež nepokoje. Po ich odchode podžupan Zmeškal žiadala telegraficky regiment vojska z Prešporka alebo z Košíc. Poslali mu čosi žandárov, ktorí potom v Hornej Orave drancovali ľud. Keď nadrancovali peňazi, vytratili sa zo stolice.“